

Μηλιά. MALVS.

Κυδώνιος μηλιά. COTONEA MALVS.

20

30

30

Περσική μηλιά. PERSICA MALVS.

Αρμενιανή μηλιά. ARMENIACA MALVS.

40

50

η 3 Κίτρος

LIMONIA MALA.

Malorum cōfideratio.

uernis, & adstringunt. Sanè in hunc usum immatura omnia opus sunt. Persica poma matura tam stomacho, quàm uentri utilia sunt: acerba aluum cohibent, sed sicca uehementius. Decoctum è siccis alui, stomachique fluxiones sistit. Armeniaca, quæ à Latinis præcocia dicuntur, minora sunt supradictis, & stomacho utiliora. Medica mala, persicæ, aut cedromela, quæ Latini citria uocant, nemini non cognita. Arbor ipsa 40 omnibus anni temporibus pomifera, alijs deciduis, alijs subnascentibus. Malum oblongum est, rugosum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum. semen habet pyri. Id in uino potum uenenis resistit, aluum mouet: oris suauitatem commendat, decocto eius coluto, aut succo: æstur in malacia mulieribus. Vestiaris impositum ab erosionis uitio uestes uindicare existimatur.

IN MALORVM quoque genere Dioscoridi recensentur 50 Persica, Præcocia, Cotonea, & Citria: quippe quod eandem effigiem, & formam representare uideantur: sed nos primum de uulgaribus malis agemus, reliqua subinde sigillatim prosequemur. Eorum itaque (ut Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus posteritatis memoriæ prodidit) uarij, ac multiplices sunt sapes, quos etiam uariæ sequuntur functiones. Alia nanque austerum, alia acidum, dulcemue saporem gerunt. Sunt etiam quæ ex ijs mistum habeant, ita ut appareant & dulcia stant & austeræ. Quædam præterea cum dulcedine manifestè acida sentiuntur: ad hæc alia cum acore acerba. Inuenias autem nonnunquam & quæ tres simul sapes planè referant, scilicet,

scilicet, & acidum, acerbūq; nonnihil. Ceterum mala quidem, quæ adstringunt, succum habent frigidum, ac terreum. Quæ uerò acida apparent, frigidum quidem succum habent, uerum tenuium est partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ ad calidius uerunt. Quemadmodum quæ omnis qualitatis sunt expertia, insipidæ, ac ueluti aquosa, ad frigidius inclinant. Malis igitur uteris pro uincientium saporum facultatibus: austeris quidem, cum uentriculus uel propter calidam intemperiem, uel ob multam humiditatem fuerit imbecillus: acerbis autem, cum hæc aucta admodum fuerint: acidis, cum crassum succum, qui non magnopere frigidus sit, suspicaberis in ipso esse collectum. Siquidem succus frigidus non acida, sed æria postulat. Vtraq; certè & acida & æria succos crassos incidunt: in eo tamen differunt, quòd hæc quidem cum refrigeratione; illa autem cum calfactione id præstent. Porro dulcis malorum succus, cum sine acrimonia, & crassitie, hoc est, cum solus exquisitè fuerit, celerius, quantum in ipso est, distribuitur. Quòd si acrimoniam, aut crassitiem habuerit, citius subducitur. Ceterum optima etiam genere mala uitanda sunt, antequam in arboribus maturuerint: quippe quoniam concoctu sunt difficilia, & frigida, tardèq; permeant, & praua sunt succi: ad hæc succum habent frigidum, & leuiter crassum. Quæ uerò belle matura in hyemem, & uer proximum asseruant, ea morbis sepe numero perquam utilia sunt, aut farina aqua subacta circumlita, aut calidis cineribus medioriter assata, aut pulchrè in aquæ bullientis uaporibus percocta. Dare autem ipsa conueniet statim post cibum, aliquando etiam cum pane, ad uentrem, & stomachum roborandum, ijs qui cibum fastidiunt, tardèq; concoquunt, quiq; uomitu, diarrhœa, ac dysenteria infistantur. In hunc quoq; usum apta sunt acerbis: nam parata, ut modò dixi, mediocrem retinent adstrictionem. In Hetruria principatum obtinent, quæ Appia, & Mele rose uulgò uocantur: quandoquidem hæc duo genera, cum suauiter oleant, gustuq; arrideant, cum naribus, et palato maximam ineunt gratiam. Eaq; propter uon longè cum aberrare putauerim, qui dixerit Appia esse Dioscoridi melimela: Rosea uerò, quæ eidè epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur. Quæ uerò adeò rubent, ut cruore perfusa uideantur, & acido gustu sunt prædita, non alia de causa ita rubescunt (si rei agrariæ auctoribus credimus) nisi quòd ex mali, & mori nigre infusio ne suam traxerint originem. Cornarius sua tantum, ni fallor, opinione ductus, putat in suis commentarijs in Galeni libros de compositione medicamentorum secundum locos, Cestiana poma esse aurantia, siue aurantia mala, quæ in Citrei mali genere ab omnibus recensentur. Nec eum potuit à sua sententia reuocare Plinius, qui libro xv. capite xiiii. apertissimè scribit à Cestio cestiana, à Matio matiana, à Manlio manliana, à Claudio claudiana, & ab Appio appiana mala per inuentorum nomina, à quibus habuerunt originem, Romanis fuisse cognominata. Quocirca eo loco scriptum reliquit Galenus ex auctoritate Apollonij, quòd in capitis dolore ex ebrietate cestiana mala sic in urbe Romana appellata, in cibis cocta conferunt, quòd austeris sint facultate: non ut somniasse uideatur Cornarius, aurantia, quæ præterquam quòd Apollonij, & Galeno incognita fuisse censentur, nusquam gentium, quòd equidem sciam, coacta exhibentur. Quò fit, pæc omnium dixerim, ut qui suæ ceruicis duritiem consulunt, suas sepius reprobare sententias audiant. Malos, quæ fructus suos tanquam steriles, dare recusant, secundas effeceris, si plumbeo circulo earum caudicem altitudine pedis à terra strictim concluderis ante florum aduentum, & cum mala ceperint adulescere, soluto uinculo eas libertate donaueris. Mala Cotonea primum in Italiam aduecta fuerunt à Cydone Creta oppido, unde de Græcis cydonia dicta sunt. Horum tria in Italia inueniuntur genera. Palma illis, quæ peculiariter Mala cotonea cognominantur, pressa, incisuris interfecta, colore ad aurum inclinato, lanuginosa, et longè ceteris odoratiora. Proximum locum sortiuntur, quæ maiore admodum corporis mole proueniunt, Dioscoridi, & Galeno struthia uocata: Hetrusci hæc pyra cotonea uocant: quippe quòd forma magis pyra, quam mala referant. Pulpa, ac succo ceteris præualent, colore tamen, suauolentia, ac uiribus cedunt. Postremò Plinio militana sunt, quæ nonnullis notha dicuntur, quòd tantum proueniunt ex cotoneis malis, quæ struthis insite fuerint, uel ex struthis, quæ cotonearum surculos receperint. Hæc malis grandiora, pyris uerò, siue struthis minoris uisuntur: forma uerò, ac facultate inter utrunque media. Ceterum sanè hæc omnia, præcipuè mala, maxime officinis expetuntur in medicinae usum. Nempe quòd ex omnibus præter unum, miuan, oleum, & quod Dyacidonium uocant, conficiantur & iminctus, & congelati liquores: quæ omnia non egris modò apta sunt, sed etiam sanis utilia æquè & grata. Galeni æuo (ut ipse testatur in libris, quos de alimentorum facultatibus conscripsit) Cydonite placenta, quam officinæ Diacydonium nunc cupant, ex Iberia, & Syria Romam conuehebatur, ex melle tantum, & cotoneorum carne confecta, tam ad cibi, quam medicamenti commodum. Quæ saccharo, uel melle condita reponuntur, perfectè matura legi debent, aliàs indurescunt lignorum instar, ita ut dentibus confici nequeant. Quæ cruda per hyemem asseruantur, seorsum à pensilibus uis reponenda sunt, quòd uicis suo acerrimo sapore adeò uitent, ut eæ statim marcore conficiantur. Persicorum quoque plurimè reperimur species. nam quedam rubent, alia aureo colore fulgent, alia uirescunt, alia candida sunt, alia sanguinea, alia duracina, alia cotonea uocantur. Ad hæc quedam habentur dulcia, quedam acida, quedam uinosa, quedam amarifcula, & quedam etiam austera. Prima laus in cibis duracinis, sic ex re dictis, quòd caro tam pertinaciter hereat osi, ut nullo pacto ab eo auelli queat. Præcipua autem in hoc genere illis laus, quæ ab aurei coloris nitore, odoreq; perquam incundo Cotonea cognominant. Secundas sibi uendicant partes, quæ cortice detracto sanguineum succum fundunt, non propterea modò quòd sint gustu reliquis suauiora; sed etiam quia magnitudine, & colore sunt speciosa. Proxima sunt, nec prædicto generi fortasse cedunt, quæ à nucis similitudine Nucipersica cognominantur: hæc enim eum colore, & sapore non refragentur persicis cotoneis, tum etiam non ingrata dentibus duritie, gustum mira afficiunt uoluptate. Est & genus aliud Persicorum in Hetruria, ac in alijs Italie locis agricolarum mangonio factum, quæ ideo Persica amygdala appellant, quoniam persicorum osium uice dulces amygdalarum nucleos includunt. Ceterum sanè multis contendit Cornarius, in suis commentarijs in secundum Galeni librum de compositione medicamentorum secundum locos, ubique corruptum esse Plinij codicem, ijs in locis, in quibus de duracinis persicis tractat: quin & Pauli, & Palladij, & Constantini

Cornarij opinio reprob.

Malorum cotoneorum confederatio.

Persicorum confid.

Cornarij opinio reprobata.

Constantini Caesaris libros corruptos esse, ubi in ijs de duracinis persicis aliquid scriptum reperitur. Quando quidem is, ubi in horum monumentis de duracinis persicis factam fuisse mentionem legitur, ibi de rhodacenis, non autem de duracinis legendum esse censet. Verum cum inibi nulla uel ratione, uel auctoritate nitatur, quibus id comprobet, sua tantum ductus opinione uidetur: atque ob id facile pronunciaffe, horum omnium codicibus (quod tamen absurdum esset credere) mendum subesse. Quamobrem in hoc potius Cornarium hallucinatum, quam libros deprauatos esse crediderim. Quinimo uirum alioquin doctissimum admiror, quod rem per se claram obscuram reddere conatus sit, quodq; non intellexerit, quid Plinio, & Palladio duracina, quid Paulo *δορακία*, quidue Aëtio, & Constantino, ac alijs quibusdam Græcis *ῥοδάκνα* extiterint. Nam si animaduertisset, hæc inter se & nominibus, & re ipsa differre, facilius, meo quidem iudicio, rem dubiam explicasset, nec omnes in uniuersum auctorum codices deprauatos pronunciaffet: cum, ut equidem arbitror, eorum nullus his in locis sit uitatus. Paulo enim *δορακία*, ut uulgata habet lectio, non *ῥοδάκνα* Cornarij modo, legendum semper existimaui, quod ipse eo loco de præcocibus, & armeniacis tantum malis differat, non autem simpliciter de persicis. Siquidem, ut Cornarius ipse fatetur, Rhodacene non est alia, quam malus persica, quemadmodum Rhodacena nil aliud sunt, quam mala ipsa Latini persica uocata. id quod & nos sine ulla controuersa probamus. Sed Paulo *δορακία* (ut diximus) genus est præcocis, siue armeniaci mali, ut ipse declarat his uerbis. *τὰ δὲ ῥοδάκνα τε καὶ δορακία, καὶ ἀρμένια κρείττονα τῶν ῥοδάκνων. οὐτε γὰρ ὄξυνεται, οὐτε ἀσώτως διαφθείρεται.* id est. Præcocia, doracia, & armenia persicis præstant: neque enim acescunt, neque similiter corrumpuntur. Quibus palam est in Paulo potius *δορακία*, quam *ῥοδάκνα* esse legendum, quod tantum persica malus Græcis *ῥοδάκνα* uocetur, non autem armenica, doracia, & præcox: quarum fructus, tametsi à quibusdam inter persica numerentur, quod forma tantum ijs similes uideantur; non tamen uera sunt simpliciter persica, quæ proprie Græcis nonnullis *ῥοδάκνα* *μύλα* in uniuersum uocantur, ut ipse etiam Cornarius testatur. Quippe nugaretur inepte Paulus, si uellet, quod rhodacena persicis præstarent, cum nil aliud sint rhodacena, quam persica. His itaque rationibus liceat nobis dicere, *δορακία* Paulo nec *ῥοδάκνα*, nec duracina designare, sed præcocis, siue armeniaci mali genus sibi peculiare. Sed iam ad Plinium uenio, cui duracina persica persicorum species sunt, quibus palma inter omnes, non autem genus, quemadmodum & duracina cerasa, & uuae etiam duracina inter uarias cerasorum, & uuarum species eodem Plinio, & Palladio describuntur. Quod maxime arguit, aliud eisdem designare duracina, aliud uero Græcis *ῥοδάκνα*, quod uerbum hoc uniuersaliter de omni persico prædicetur, non autem de aliqua particulari specie. Neque, ut ait Cornarius, uocat nostra ætas quedam persica mala duracina, quod esse cæteris duriora sint, sed antiquos secuta, quod pulpe consistentia gustui gratiora sese offerant, & longiori tempore perdurent. Quod quidem palam facit Plinius lib. XIII. cap. III. cum ait. Duracina uua sine ullis uasis in uite seruabilis est: tanta est contra frigora, æstus, tempestatesq; firmitas. Hanc & Columella prætulit in cibis. Postremo quod rhodacene arbor, persicam arborem in uniuersum significet, cum Cornarius ipse id firmiter asserat, opus sanè non esset, hoc pluribus comprobare. Sed ne fortassis putaret sibi ipsi non esse adhibendam fidem, Aëtium consulat, Constantinum Cæsarem, & Symeonem Sethi inter recentiores Græcos. Siquidem ij pluribus in locis manifestè demonstrant, nil aliud per Rhodacenam se intellexisse, quam ueram, legitimamq; persici plantam. Persicorum omne genus damnauit Galenus libro II. de alimentorum facultatibus, ut prauis succi, & quæ facile corrumpantur, ac noxam uentriculo inferant: quapropter Persica primis mensis semper edenda præcipit. Quare ego certe nescio, ex quorum scriptis deprompserit Plinius, quod innocua expetantur ægris. Nisi fortasse & ipse pro persico perseum deceptus acceperit, quemadmodum fecere recentiorum nonnulli. Persici flores esu alium deiciunt, itemq; uomitiones cient, sed non absq; labore, ac detrimento. Non defuerunt, ut Marcellus Florentinus, & Simphorianus Campegius in historialibus Galeni campis, qui existimauerint eandem plantam esse persicam, & perseam, de qua agit Dioscorides in huiusce primi uoluminis calce. Quæ (ut tradunt) ea profectò est, quæ in Perside exitiosa nascitur, etsi translata in Aegyptum cæli illius clementia mortiferam in salutarem uerterit naturam, adeo ut in cibos recepta, tam sanis, quam morbosis prorsus habeatur innocua. Huius historiam latius prosequitur Theophrastus lib. IIII. de plantarum historia (ut infra suo loco dicemus) quæ si quis perlegerit, hanc à nostris persicis plurimum disidere comperiet. Manifesto etiamnum argumento sunt Dioscorides, & Galenus, quod hæc plantæ inter se differant: quandoquidè ij de his ut forma, & genere differentibus seorsum suis scriptis tradiderunt. Armeniaca præterea, quæ Latini, ut in Dioscoride legitur, præcocia nominant, & Græci bericocia pronunciant, nos in Hetruria Græcos imitati uulgò Bacoche, & Moniache corruptis uocabulis appellamus, ac si diceremus Bericocia, & Armeniaca. Plura eorum uisuntur genera magnitudine potius, quam genere differentia. Quod euenit non modò cæli clementia, & terræ admodum frugifera dotibus; sed & cultorum mangonio: nanq; multiplicata insitione maxime proficiunt. Porrò omnia, ubi maturitatem senserint, aureo colore splendent. Idcirco Romanis uulgò Grifomele, quasi chrysomele dicuntur, eaq; præcipue, quæ eo tractu cum persicis magnitudine certant. Maturescunt ineunte æstate mense iunio ante alios fugaces fructus, unde meritò Præcocia dicta. Ea parum genere, & naturæ dotibus à persicis disidere, testis est Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus: sed non itò in uentriculo, ut illa, tam citò corrumpi. quanquam recentiores medici ea longè magis, quam persica, corruptioni obnoxia experientia contendunt. Insuper Medica mala, ut ex nomine cognosci potest, ex Media primùm aduecta sunt. hæc Latinis Citria, uel Citromala uocantur. Eorum arbor aurantium, ac limoniorum plantas magnitudine æquat. Folia, quæ perpetuò ei uirescunt, aurantijs parum, uel nihil refragantur, foraminibus uisum serè effugientibus ubiq; punctim traicta. Quamobrem nesciuerim ego, qua ratione Theophrastus (ut Theodorus interpretatur) ei folia assignauerit portulacæ, quæ illi nullis notis consentiunt. Quo fit, ut admirari non liceat, si recentiorum pleriq; existimauerint Theophrasti codicem hoc in loco scætere mendis, & quod ubi legitur *ἀνδοράκνις*, id est, portulacæ, legi

nothmann

nothmann

Plinij lapsus. Marcelli, & Simphoriani error.

Armeniaco-rum consideratio.

Medicorum malorum consideratio.

legi

10

20

30

40

50

legi

legi potius debeat *ἀράχνης*, id est, araneorum tela. Quandoquidem ijs fortasse uidebatur, quod, cum mali Medicae folia sint ubique minutis admodum punctis perforata, ita ut lintreoli spissioris modo sint transparentia, facile telis araneis comparari possent. In quorum sententia ego quoque perstiti, quousque Plinius inde me reuocauit. Quippe cum accuratius Plinium perlegissem, comperi Theodorum, alioquin uirum & Graecum natione, & Latinae linguae peritissimum, male Theophrastum hoc in loco fuisse interpretatum, & uocabuli significationem minus recte accepisse. Siquidem, ut apertissime declarat Plinius lib. XIII. cap. XXI. Adrachne arbor est arbuto admodum similis. Inquit enim, Adrachnem omnes ferè Graeci portulacae nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne uocetur, unius literae diuersitate. Ceterum adrachne est syluestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantum minore, & nunquam decedente. Hinc ergo facile colligi potest, huic plantae, quae arbuti frondibus perpetuo uirescit laurinis similibus, Medicae mali folia comparasse Theophrastum. Citrea arbor omnibus horis pomifera est: alia namque matura cadunt, alia murescunt, alia uero subnascuntur. Haec Plinij aeo non erant in Italia, ut ipse testatur lib. XII. cap. III. ubi inquit, sepius tentasse gentes, plantas è Media transferre ad se, quae tamen ibi diu uiuere nequiverunt, licet magna cultorum solertia fuerint enutrite. Nunc uero contra translatae factae sunt, atque cum Italo solo tantam inire gratiam, ut non modo in maritimis, sed in mediterraneis quidem tum hortis, tum uiridarijs, tum etiam nobilium lacuum ripis frequentissime feliciter germinent. Postquam cultu, & diligentia Palladij (is enim proditur primus artem adinuenisse) factum est, ut ex Media in Italiam translatae profuissent, ac propagauerint. Theophrasti etate Citria mala nondum in ciborum usum uenerant, eorum testimonio, quae ipse lib. IIII. de plantarum historiae memoriae prodidit, sed tantum odoris gratia uestibus inferebantur. Quin & eorum usus erat antidoti loco contra uenenam, ad quae demolenda semen praecipue efficacissimum habent. Refert Athenaeus, quod cum princeps quidam Aegyptius maleficos quosdam damnasset nebulones, quos suorum facinorum luere poenas, aspidibus secundum Aegyptias leges in praedam exponendos, in Citrium in itinere, dum ad bestiarum pabulum ducerentur, comederunt, quod caupona quaedam uicem eorum dolens, atque miseriam, illis dederat. Mox cum in theatrum descendissent, & ab immanibus, ferocissimisque feris demorsi essent, nihil sane molestiae senserunt. Qua de re praefectus non paruum cepit admirationem, & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod praesumpserint, certior factus est, citrium tantum ex integra simplicitate donatum, eos comedisset. Postridie uero insit uni praerberi, alteri denegari, & denuo in theatrum trudi ad supplicium. Quo facto, qui comederat, demorsus nihil incommodi passus est: alter uero à fera ictus undique, liuidus factus, confestim interijt. Narrat praeterea Theopompus Chius duodequadragesimo suarum historiae uoluntine, Clearchum Heracleotam Ponti tyrannum multos ueneno necasse: sed ille, inquit, plures adhuc interfecisset, si populum praestantissima citrij uis latuisset. Seruantur Citria mala diutius incorrupta, si hordei, uel milij accruis obruantur. Sed habita medicinae ratione, iam de eorum uiribus plenius differendum est. Citria itaque uenenis aduersantur, eorumque maxime semen. Citrij decoctum collutione, horis halitum commendat, suauitatemque accersit. Ipsa autem integra uestiarijs condita, uestes non modo gratissimo odore perfundunt; sed eas etiam à tineis, & blattis uindicant. Si cruda tamen manduntur, non facile coctioni obediunt: quin & crassum generant succum: ob hoc uesci ijs melle, aut saccharo conditis satius est, quod uentriculum commodè calefaciant, ac roborent: quauis haec nostra aetas gula nimium indulgens in cibis citria cruda praeferat cum assatis carnibus esitata. Citria aduersus atram bilem, & morbos maestos, quos illa excitat, opitulantur. Semen priuatim scorpionum ictibus & potum, & appositum mirifice medetur. Acidus eorum succus flauam reprimat bilem, arceatque pestis contagia. Proinde recentiores medici ad febres pestilentes serapijs ex eo confectis feliciter utuntur. Ea principem in cibis obtinent locum, quae in Lacus Benaci ripis proueniunt; quae est parum mala. Limonia dicta magnitudine superent; maiorem tamen ceteris ab ore inueniunt gratiam. Quae uero ex Liguriae uiridarijs, & Adriatici, & Aegaei pelagi insulis, alijsque locis afferuntur, et si melopeponum modo crassescant, speciosaque magnitudine excellant; cum tamen insipido gustu non multum placeant, in cibis non aequè ac illa, praestant: uerum quod pulpa copiosiore consistit, officinis expetitur saccharo, uel melle asseruanda. Citrij mali meminit Galenus lib. VII. simplicium medic. sic inquit. Mali medicae fructus non amplius malum medicum, sed ab omnibus Citrium nuncupari adsolet. In semine quidem uincenem habet qualitatem acidam, & siccam; ut ipsum tertij sit ordinis resiccantium, refrigerantiumque. In cortice uero uicem desiccantem temperiem est fortius, non parum tamen habentem acrimoniae: proinde desiccet hic secundo excessu, non tamen frigidus est, sed aut temperatus, aut paulò infra. Porro caro eius pariter crassi succi est, & pituitosa, frigidaque: nam & ipsa editur, sicut & cortex. Semen omne edi ineptum est, tum humidum illud, & acidum, de quo primum differui: tum nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera semen est. Hic amarus est, & digerendi uidelicet, siccandi, facultatem obtinens, secundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia uero denique exiccandi, ac digerendi uim obtinent. haecenus Galenus. Vbi animaduertendum est, quod cum initio capitis inquit, In semine quidem uincenem habet qualitatem acidam, & siccam; ut ipsum tertij sit ordinis resiccantium, ac refrigerantium, Galenus non de nucleis intellexit, neque de uero eorum semine; sed tantum de acido Citrij succo, in cuius medio ubique includitur semen. Eam autem fuisse in hoc Galeni sententiam, eius uerba in calce ferè capitis ostendunt, quae ita sonant. Semen omne esui ineptum est, tum humidum illud, & acidum, de quo primum differui: tum nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera semen est. Hic amarus est, & discutit, hoc est calefacit, & exicat secundo recessu. Quam rem male, meo quidem iudicio, assecutus Auicenna, utpote qui non rectè distinxerit, neque hac in re planè Galeni sententiam accepit, libro suorum canonum secundo semini Citrij secundam calidiorum, & siccorum sedem assignauit: tractatu uero, quem cordis uiribus dicauit, eidem tertiam frigidorum, & siccorum classem adscripsit, nullum quidem uerbum faciens de acido Citrij succo, quem à Galeno sub seminis nomine comprehensum fuisse demonstraui. Non longe natura, & uiribus à citrijs distat mala LIMONIA, & AVRANTIA dicta, & illa, quae ADAMI poma uulgo uocantur,

Theodori laplus.

sempo

Citriorum mira facultas.

Citriorum uires.

do mure

Citrij mali uires ex Gal.

Auicenna notatur.

Limonia, Aurantia, & Adami poma.

uocantur.

uocantur, nos uerò Lomie dicimus: tametsi Limonia, cum sint gustu omnibus ijs speciebus acidiora, ob id succo & frigidiora, & sicciora esse, argumento duci possit. Quin & Aurantia cortice calidiora censenda sunt, quandoquidem is reliquis acrior, atq; amarior gustatu deprehenditur. Aurantium (quemadmodum etiam de punicis superius diximus) in Italia tria obseruantur genera, dulcia, acida, & uinolenta, siue mista. Dulcia in omnibus partibus excalfaciunt. Aliorum uerò succus refrigerat, prout maiore, seu minore refrata sunt aciditate. Quocirca febricitantibus ad restringendam sitim, acida quidem, & uinosa, non autem dulcia sunt exhibenda. Fit è Limoniorum succo, sicut & citriorum, serapium ad restringendum bilis feruorem non inutile. Item & ad pestilentes febres, & eas, quæ contagione non uacant. Aqua, quæ è Limoniorum succo calentis aquæ balneo, & uitreis organis extrahitur, præterquam quòd mulieribus expetit pro succo ad faciem expoliendam, uirilignes ubicunq; sint, & totius corporis maculas emendat, uaros delet, & acaros interimit. Serapijs admixta febribus acutis, et contagiosis mirè succurrit. Epota uentris tineas enecat: id quod etiam præstat succus recenter expressus, uncia pondere potus. Ceterum non parum laboris impendisse uidetur Brasauolus in præfatione sui de simplicium examine libri, ut doceret, unde emanauerit Arantium uocabulum. Sed licet ibi plura de eius origine refrat; ea tamen, meo quidem iudicio, non multum no-
 20
 30
 40

Nomina.

in uocabulo
nominati

in uocabulo
nominati

Ἄπια. PYRA.

CAP. CXXXII.

Pyrorum cõsideratio.

Pyrorum factas.

PYRORVM multa genera. Quæ tamen omnia adstringunt: proinde adduntur conuenienter in repellentia cataplasmata. Decoctum è siccis, & cruda ipsa aluum fistunt: ieiunos esitata lædunt. Achras pyrastri genus est, quod tardissimè maturefcit. Vim pyro adstringentio-
 30
 40

QVONIAM Pyra uulgatissima sunt non modò in Italia, sed ubiq; in tota Europa; ideo superuacaneum duxi eorum arbo-
 res per historiam explicare. Multa, ac uaria apud nos Pyrorum
 numerantur genera, quemadmodum & apud antiquos. Qui, ut
 Plinius refert libro, & capite xv. celebrare superba, salerna,
 decumiana, dolobelliana, pompeiana, liceriana, seueriana, tyran-
 niana, fauoniana, lateriana, anitiana, tiberiana, signina, purpu-
 rea, sementina, laurea, amphorina, coriolana, cucurbitana, &
 alia, quorum enumeratio longa foret. Quas sanè uarias appella-
 tiones mutuata sunt, uel ab hominibus, qui primum ea in ciborum
 usum reuocarunt; uel à locis, unde uenerant; aut à notis, quas ali-
 quibus fructibus acceptas referebant; aut à colore proprio; aut
 à tempore, in quo ab arboribus decerpebantur. In hoc itaq; no-
 stri quoq; Hetrusci antiquorum consuetudinem secuti, uarijs no-
 minibus à diuersis inditis causis sua Pyra uulgò appellant moscha-
 telle, giugnole, ciampoline, roggie, ghiacciuole, spinose, quadra-
 ne, carouelle, papali, san Nicolo, durelle, zuccaie, campane, uer-
 nareccie, gentili, porcine, sementine, & plura alia habent alijs
 nomenclaturis appellata. Ceterum si quis uellet in nostratibus ue-
 50
 60

cerum Pyra collatione assequi, operæ pretium esset, ut unumquodq; eorum genus peculiarem, perspicuamq; habuisset descriptionem: quandoquidem fieri non potest, ut ex sola nomenclatura innotescant. Porro in uniuersum de eorum uiribus

viribus differentes, dicamus, sicuti etiam de malis diximus, quod pyrorum facultates, ex saporibus gustu dignoscuntur: cum dulcia natura distent ab acerbis, acidis, austeris, & ab his, quæ unum, uel plures præ se ferunt sapes: & contra, hæc deinceps ab illis sint diuersa. Pyra (ut scriptum reliquit Galenus lib. v. simplicium medic.) esu stomacho grata sunt, quin & uim habent exiccandi. Atqui syluestribus magis adstringendi facultas inest: ob id etiam magis præstant contra fluxiones. Et libro II. de alimentorum facultatibus ita scribit. Quæ de malis diximus, si omnia ad pyra, & punica transferantur, nihil nouo alio super his sermone opus erit. Nam in ijs quoq; alia austerata tantum, uel acerbata apparent: ueluti quædam acida, quædam dulcia, quædam deniq; ex horum mixture composita: sunt quæ nullam penitus huiuscemodi qualitatem exuperantem habent: quo fit, ut cum aqua sint, ac hebetia, nulla roborandi ui polleant. Talis igitur omnino pyrorum usus, qualis malorum. At pyris, præsertimq; grandibus, quæ apud nos mænatæ uocantur, aliqua alendi facultas donata est. Proinde ea secta in tenues orbiculos, siccataq; reponunt. Quibus coctis per hyemem, & uer, cum fames est, ciborum parum nutrientium uice uestuntur. Pyri fructus, qui ἄριον Græcis, Latini Pyra dicuntur: Arabibus, Humecche, Cirmetrg, seu Kemetri: Italis, Pere: Germanis, Eyren: Hispanis, Peras: Gallis, Poires.

Pyrorum uires ex Gal.

Nomina.

MESPILVS PRIMA.

MESPILVS ALTERA.

Μέσπιλον. MESPILVS.

CAP. CXXXIII.

MESPILVS, quæ à nonnullis aronia uocatur, spinosa arbor est, folio † pyracanthæ, siue oxyacanthæ. Fert pomum suaue, exiguo malo non dissimile, tribus intus ossiculis: qua ex causâ id nonnulli tricoccon appellauerunt. Tardè maturefcit, esu adstringit, stomacho gratum est, aluumq; supprimit. Alterum mespili genus in Italia nascitur, quod aliqui setanium, alij epimelida uocant. Arbor folijs mali, sed minoribus. Pomum fert rotundum, esui aptum, umbilico latiore: quod adstringit, seroque maturefcit.

MESPILORVM hic à Dioscoride duo recensentur genera: quorum illa, quæ folijs est pyracanthæ, siue oxyacanthæ nostratibus haud quaquam ad stipulari uidetur. Quippe (ut sensu patet) nostrates Mespili folijs oblongis, Laurinus ferè similibus uident, non autem apij modo per ambitum incisis, ueluti oxyacantha. Fructum ferunt non quidem gustatu suauem, sed potius iniucundum, quod acerbis sit, & austerus. Quin & is quina includit ossicula, non sane terna, ut primo Mespilorum generi assignat Dioscorides. Caterum si fructum profert Italia, qui priori Mespilo legitime adscribi possit, eius nimirum arboris erit, quæ Neapoli, ubi copiosa feritur in hortis, uiridarijs, ac uicinis, Azarolo uulgo nominatur. Huius plures plantas uidi ego primum Neapoli in amplissimo uiridario Pompei Cardinalis

Mespilorum confid.

Azaroli de-
scriptio.

dinalis à Columna uia, qua itur ad poëta Maronis sepulcrum, uel ut uulgo dicunt à Pedigrotta. Arbor est mediocris proceritatis, cortice, ac materia pruno haud abfimilis: spinis horrida, non tamen admodum acutis: folijs laciniatis, apij æmulis. Ex quo perspicitur potest, eos Dioscoridis codices hoc loco scaterere mendis, in quibus deprauatè legitur, hanc arborem folijs esse pyxacanthæ, non autem, ut legitime legi debet, oxyacanthæ. Nam (ut superius suo loco explicauimus) oxyacantha folijs germinat dissectis; pyxacantha uerò buxi modo oblongis. Cuius rei illud manifesto est indicio, quod de hoc Mespilorum genere posteritatis memoriæ prodidit Theophrastus lib. III. cap. XII. cum inquit. Magnitudine arbor ista excellit, γυροῦ; comatur. Folium magna ex parte infissum, quod uel apium parte postrema imitatur, ampliore figura, quodq; promissum, neruosum, apio tenuius, oblongius, totumq; circumfusum est, & pediculo tenui, ac longo dependet: antequam decidat, uehementer rubet. Radice numerosa, altaq; arbor coheret: ob id diuturna, & inextirpabilis est. hæc tamen Theophrastus. Quæ sanè uerba certo sunt argumento, eam Dioscoridis lectionem planè deprauatam esse, quæ huic Mespilorum generi pyxacanthæ frondes reddit. Quinetiam solum explicant oxyacanthæ à Dioscoride eius in historia silentio dissimulatum, quod scilicet apij modo per ambitum sit dissectum. Sed illud etiam non ignorandum, tantam oxyacanthæ cum hac Mespilo intercessisse cognationem, ut si Mespilus hæc oxyacanthæ inseratur, omnium speciosissima proueniat, & longè magis fructifera euadat. Sed ut redeamus eò, unde codicis mendæ, quæ librariorum incuria est, nos diduxerant, dicimus, quod Azaroli uocata fructus nullis prorsus notis reclamant Mespilis, quæ primo loco à Dioscoride descripta sunt. Siquidem ij exigui sunt, terna includunt oscicula alijs Mespilis duriora; quanquam magnitudine, & forma dissimili, seram sentiant maturitatem, ori grati habentur, stomacho non inuicundi, & reliquis deniq; notis, ac qualitatibus illorum speciem adeo representant, ut non aliud hac in re asserendum putauerim, quam quod idem sint Azarola, & Dioscoridis Mespila à quibusdam Aronia dicta. Quæ porro Mespili aliquibus Setaniæ, & Epimelides appellantur, uulgaribus nostratibus colatae, nihil inter se dissentire comperiuntur. Quapropter nil mirum scriptis mandasse, Dioscoridem, alterum hoc Mespili genus copiosum in Italia nasci. Veruntamen Galenon Epimelidis appellatione aliam arborem à nostratibus Mespilis diuersam sumpsisse, liquidò constat. Quandoquidem libro VI. simplicium medicamentorum scribit, eius fructum acerbum esse, & uentriculo noxium. Epimelida autem à rusticis Italie incedonem nominari. Hoc insuper illud confirmat, quod Galenus de utroque Mespilorum genere, seorsum diuersis capitibus tradiderit. In Mespilorum historia Serapio aperte hallucinari deprehenditur: quippe qui sorbi titulo omnia referat, quæ de utroque Mespilorum genere scripsit Dioscorides. Verum etsi hac in re is quidem aberret; declarat tamen primum Mespili genus nobis Italis Mauritanos secutus Azaroliam esse: nanque is Arabico idiomate Mespila Zaror appellat. Mespilorum uires recensuit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Mespili fructum, alij tricoccum nominant, quod tria intus in uniuersum gerat grana, quorum unumquodq; arboris est semen, ceu ea, quæ in malis inueniuntur, ipsius mali; & acini, ipsius uitis; & ficus, minuta illa grana, quas cenebramidas Græci uocant. Arboris huius fructus admodum acerbus est, uixq; edi potest, uentrem strenuè coercens. Quin & in germinibus, & folijs acerba hæc qualitas non pauca reperitur. Et libro II. de alimentorum facultatibus sic inquit. Horum eadem quæque prædictis est ratio. Ambo enim adstringunt, sed multò fortius Mespila, quam sorba. Quamobrem alio fluenti in cibo accommodatissime exhibentur: sorba tamen ipsis sunt suauiora. Prorsus nanque nihil acerbi, uti Mespila obtinent, sed succus eorum citra acerbiteratem austerus est. Illud porro neminem puto latere, hæc omnia parè, non affatim, ut ficus, uuasq; esse comedenda: nequaquam enim eis, ut cibis, sed ut medicamentis potius indigemus. Hæc nosuisse longè tibi fuerit utilius, quam si primam huius dictionis ὄνων syllabam ab antiquis Atheniensibus per, o, solam prolatam, scriptamq; fuisse cognoscas. Arbor μεσπιλον, ἢ μεσπιλα Græcis, Latinis item Mespilus, & Mespila nominatur: Arabibus, Zaror, seu Zarur, & Alzarur: Italis, Nespolo: Germanis, Nessel: Hispanis, Nespelras: Gallis, Nespel.

Mespilus al-
tera.

Serap. lapsus.

Mespilorum
uires ex Gal.

Nomina.

† Ne uideamur hic temerè communem lectionem immutasse, quæ est pyxacanthæ, lectorem admonere non alienū duximus, uariam esse huius loci scripturam in Græcis tum impressis, tum uetustis exemplaribus. Verum ea nobis magis probanda uisa sunt, quæ habent pyracantham, uel oxyacantham (idem enim esse putamus) innixi rationibus, quas in commentario adduximus.

Λωτὸς δένδρον. LOTVS ARBOR.

CAP. CXXXIII.

LOTVS arbor est vastæ magnitudinis, ferens baccam pipere maiorem, dulcem, cibis gratam, stomacho facilem. Aluum fistit baccis. Ramentorum ligni decoctum siue potu, siue infusione dysentericis, ac fœminis fluxione vuluæ laborantibus, auxilio est: rufat capillos: citam aluum cohibet.

Loti arboris
historia.

LOTVS arbor Latinis Celtis uocatur. Differentiæ generum plures (ut libro & capite IIII. de plantarum historia prodidit Theophrastus) eaq; maximè fructuum uarietate inter se discreta produuntur. Sed Loti proprium genus consurgit pyri magnitudine, aut paulò minore: folijs per ambitum serratis, alioquò ilicis uiderentur. Fructum profert magnitudine fabæ, qui uuarum modo maturescit, uariè colores immutans, gustatu prædulcis, suauis, atq; etiã stomacho salubris. Gignitur alter absq; interiore nucleo, qui non modò cæteris præfertur, quod uentriculo suauior sit; sed etiam quod uinum reddat. Numerosa hæc arbor in Phariide insula, ideo Lotophagia uocata, quod inibi Loti fructu uictitent incolæ. Cæterum non minor Lotorū copia in continenti, sed longè largior: plurima enim hæc in Africa, ubi tanta fructus & arboris copia narratur, ut diebus pluribus exercitum Ophelli Carthaginem petentis in cõtinenti defectu, hoc tantum fructu uictitasse, ex historijs habeatur. Scribit Plinius lib. XIII. cap. XVI. Lotū arbore etate

LOTUS.

etate sua extitisse Italiae familiarem, ac uulgò cognitam, licet mutato solo, cœliq; climate, unde nobis allata est, à grata illa fructuum dulcedine degenerauerit. Dioscorides non alijs notis reddidit Lotum, quàm quòd arbor esset uasæ proceritatis. Cui subscribens Plinius lib. xvi. cap. xxx. sic inquit. Lotus præcipue domibus expetiitur, ramorum petulantia, latissima expatiantium umbra, & in uicinas domos sæpe transilientium. Item eodem loco ita scribit. Loti fructus syluestris quidem est, sed cerasorum penè natura. Nulli breuior opacitas, nec aufert solem hyeme decidentibus folijs. Nulli cortex incundior, aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores, ualidioresq; aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. Quamobrem putauerim ego, si modo hodie Loti nascuntur in Italia, eum non aberrare, qui ueram lotum, præsertim Dioscoridi, & Plinio, eam esse arborem dixerit, quæ in Tridentino, & Goritiensi agro uulgò Bagolaro uocatur: in Veronensi uerò, & in alijs quibusdam Italiae locis Perlaro. Siquidem licet harum arborum multæ pyri magnitudinem æquent; pleræque tamen conspiciuntur, quæ longè pyrum proceritate uincunt. Hæ itaq; præterquam quòd caudice constant crassissimo, ramis latissimis in altitudinem se extollentibus; cortice spectantur leui, colore in cæruleum nigrescente. Quo fit, ut is grato coloris aspectu respicientium oculos mirum in modum ad se alliciat, ut tradidit Plinius. Folijs uirent ilici proximis, per ambitum ferratis, asperisq; quæ medio autumnno flaccescunt. Fructus eis cerasorum similitudine, qui ut illa, longiore pediculo pendet. Is primo uiret, mox in candidum flauescit, deinde per maturitatem rubescit: denique, postquam maturuerit, nigricat, gustu suauis, non ingrato. Quæ omnes huiusce arboris delineationes, ac notæ Theophrasti, Dioscoridis, & Plinij loto planè respondere uidentur. Quare non equidem diffitebor, Lotum quoq; hoc

Lotus Italica.

Ruellij error.

Loti uires ex Galeno.

æuo Italiae esse copiosam. Ceterum nesciuerim ego, quorum testimonio, & auctoritate fretus Ruellius lotum existimauerit plantam exiguam illam, quam Hetrusci uulgò Agrifolio dicunt: è cuius cortice (ut superius de paluro disferentes diximus) uti ex uiburno nostro, uulgò uerò lantana, quidam uiscum consiciunt, quo aues capiuntur. Quæ sanè opinio tantum abest ab historia loti, quam ex Theophrasto, Plinioq; retulimus, ut etiam ei prorsus aduersetur. Quippe quoniam Agrifolium arbor est, perpetua uirens coma, folijs admodum per ambitum aculeatis, exigua proceritate, & cortice uiridi: quæ notæ penitus loti descriptioni repugnant. Lotum scriptis tradidit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, his uerbis. Lotus arbor non ita multæ adstrictoriæ qualitatis est particeps, sed & tenuium partium est, & exiccatoriæ. Itaque lignorum ipsorum ramenta muliebri accommodantur profluuio, & dysenterijs, & cœliacis affectibus. Decoquuntur uerò interim in aqua, interim in uino, nimirum prout usus poposcerit, nec infunduntur tantum, sed & bibuntur. Quinetiam quòd pilos defluentes cohibeat, non paruum signum est ipsum adstringentis esse cuiusdam, similiter mediocriter desiccantis facultatis. Dicitur quippe est & in sermone de ladano, eiusmodi esse facultatis oportere, quod fluentes capillos esset cohibiturum. Planta, quæ Græcis λωτος δένδρον, Latinis Lotus arbor, & Celtis appellatur: Arabibus, Sadar, Sedar, seu Alsadar: Italis, Loto albero: Hispanis, Almez.

Κόρνυ. CORNVS.

CAP. CXXXV.

CORNVS dura arbor est, baccas ferens oliuæ modo oblongas, quæ primùm uirent, dein per maturitatem rubescunt, aut ceræ colorem repræsentant. In cibo adstringunt: profluuio alui, atque dysenteriae salutares, siue in edulio, siue in defruto exhibeantur. Muria, ut oliuæ, condiuntur. Sanies, quam uirentia folia torrendo refudarunt, impetigini conuenienter illinuntur.

CORNVS est uulgaris notitiæ. Ceterum (ut lib. III. de plantarum historia, cap. XII. memorie prodidit Theophrastus) sexus in ea duplex inuenitur. Namq; consurgit mas duodecim cubitorum altitudine: folio amygdalæ, nisi quòd pinguius, crassiusq;: cortice neruoso, & tenui: caudice non minus crasso. Fœmina uirgas paruas, sicut salix amerina, suo latere profert, & fruticosior est. Nodos ambæ, perinde ac uitex, tum germinatos, tum inuicem congruos habent. Materies maris excors, totaq; solida, cornibus densitate, firmitateq; similis, unde illi nomen. Fœminæ uerò medullam continet, & mollior est, atque cauatur: ob id ad uenabulorum usum inutilis. Qui Idam Troianam incolunt, marem sterilem dicunt; fœminam autem fructuosam. Nucleum fructus oliuæ similem habet, gustu dulcis, odoratuq; gratus. Flos oleæ, & floret, fructificatq; eodem modo, ut singulari pediculo plura profert. In Macedonia uerò (ueluti etiam in Italia) ambæ fructiferae sunt: sed mas per æstatem, fœmina uerò per autumnum

Corni consideratio.

o baccas

CORNVS.

Theophrasti
locus suspen-
ctus.

Cornorum
ufus in cibis .

Corni uires
ex Galeno .

Nomina.

baccas maturat , huius tamen baccæ tantum masculæ bonitate ce-
dunt, ut mandi uix possint . Porro cauendum est, ne Corni arbo-
res prope aluearia conserantur, uel à natura productæ ibidem
permittantur: quandoquidem apes flore eius degustato alio cita-
ta commoriuntur . At certè mirandum est, quòd scriptis man-
dauerit Theophrastus, Cornum arborè amygdalæ folio uirescere,
cui longè diuerso prorumpat . Eaq; propter dixerim ego, aut in
Theophrasti exemplaribus hoc loco mendum subesse, aut in Ida
monte prope Troiam tum soli, tum etiam cæli magis aestuante na-
tura, corno folia adeò restringi, ut amygdalæ quadantenus æmu-
la uideantur: etsi, meo quidem iudicio, potius putandum sit, Theo-
phrastru lectionem hoc in loco deprauatam esse . Fit ex baccæ-
rum pulpa quoddam obsonij genus cydonite non dissimile . Quin
& ex eorum decocto, & saccharo liquor ignis opere, & coctu-
ra conerescit, coagulaturq; , qui præterquam quòd gratissimo
placeat gustu, datur utiliter dysentericis, ac foeminis mensium
profluuiio laborantibus . Corni uires memorie prodidit Gale-
nus libro VII. de simplicium medicamentorum facultate, sic in-
quiens . Corni arboris fructus admodum acerbus est, esui aptus .
Itaque mirum uideri non debet, ipsam ualenter uentrem restrin-
gere, sicut & mespila . Folia quoque, & germina gustu acerba
sunt, ualenterq; desiccant . Itaque maxima uulnera glutinare
possunt, potissimum durorum corporum: at paruis uulneribus,
& mollioribus corporibus magis contraria sunt . Nam nimium
ea contendunt, ac plus satis desiccant . Arbor, quæ Græcis
κέραια, Latinis Cornus uocatur: Italis, Corniolo, ueluti fru-
ctus eius Cornole: Germanis arbor, Cornelbaum, Kurbeerbaum,
& Dierlem: fructus uerò Vuelsch kirsen: Hispanis, Cornizolos:
Gallis, Cormier .

SORBUS.

ORVA. SORBA. CAP. CXXXVI.

Sorboru
consideratio.

Sorborum ui-
res ex Gal.

Nomina.

SORBA colorem luteum referentia, priusquam
maturescant, dissecta, & sole siccata manduntur, ut al-
uum sistant. Eadem est functio molitorum farinae, si
polentæ loco sumatur. Quod & decoctum eorum in po-
tu præstat .

SORBA fructus sunt in Italia uulgatissimi, nullisq; non co-
gniti. Veruntamen illud non duxi prætereundum (ut hic nonnul-
la perstringam ex his, quæ de Sorbis latius tradit Theophra-
stus libro III. cap. XII. de stirpium historia) quòd in sorbo
etiam maris, ac foemine differentia dignoscitur, certo quidem
argumento, quòd una sterilis sit; altera uerò fructifera . Quin-
etiam in pomis discrimen, quòd alia sint orbiculata, & succo or-
doratiore, dulcioreq; placeant: alia uerò ouata, ut quæ etiam
pyri effigiem representent, gustui acidiora, & asperiora præ-
dictis, minusq; olentia . Sunt & syluatica Sorba, quæ maturi-
tatem adepta ori non insuauia habentur . Hæc adstrictoria ui do-
mesticis longè excellunt; si tamen immatura insolentur .

Sorba, testimonio Galeni tum libro VIII. simplicium me-
dicamentorum, tum libro II. de alimentorum facultatibus, ean-
dem adstringendi naturam præstant, quam mespila, sed imbecil-
liore effectu . Vtraque tamen in medico usu magis, quam in ci-
bis expetuntur, probanturq; . Sorbi fructus Græci orva, La-
tini Sorba: Itali, Sorbe: Germani, Speierling, Sporoepffel,
Sperbieren: Hispanis, Sorbas: Galli, Cormier, nominant .

Kox-

PRUNVS arbor est nota. Cuius pomum estur, sed stomachum malè habet, aluum mollit. Syriaca pruna, & præcipuè quæ Damasci gignuntur, exiccata stomacho utilia sunt: aluum adstringunt. Folia pruni in uino decocta collutione, & gargarizatu, uuam, gingiuas, & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Præstant idem syluestrium Prunorum bacca, post maturitatem exiccata: cum sapa uerò decoctæ stomacho utiliores redduntur, aluumque magis adstringunt. Gummi prunorum agglutinat: potum in uino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum, lichenas infantium sanat.

PRUNORVM differentie inexplicabiles ferè sunt. Nam alia reperiuntur herbaceo colore persusa, alia rubeo, alia eburneo, alia luteo, alia purpureo: quædam deinde magna, quædam uerò parua, quædam mediocria: dulcia nonnulla, alia acida, alia uinosa, alia dura, alia mollia: alia denique rotunda, alia oblonga, alia ouata conspiciuntur. Ceterum licet Dioscorides pruna Damascena sicca aluum sistere prodiderit: Galenus tamen aliter sensisse uidetur septimo simplicium censu, ubi sic inquit. Pruni fructus uentrem subducit; recens quidem plus, aridus uerò minus. Sed haud scio, cur Dioscorides pruna Damascena siccata uentrem sistere dicat, cum & ipsa perspicuo soluant, minus tamen ijs, quæ importantur ex Iberia. hætenus Galenus. Atqui in hoc Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus, aperte refragatur Galeno in simplicium medicamentorum omnium peritissimo æquè atque doctissimo, suo de simplicium examine, ubi Galenum scribit hac in re, non Dioscoridem fuisse deceptum. Quippe quod Galenus non animaduertit, Dioscoridem de siccis prunis Damascenis loqui: quæ præterquam quod sicca sunt, gustu etiam acida sentiuntur, & adstringentia. Qua quidem in re Brasauolus potius (pace sua dixerim) planè hallucinatus, & à recto ueritatis tramite lapsus deprehenditur. Quandoquidem non meminerit, quod non solum pruna Damascena sicca; sed etiam alia quàm plurima simplicia medicamenta deiectionem simul & adstringentem uim obtinent, ut manifesto testimonio sunt tamarindi, & myrobalana omne genus: item rhabarbarum, & alia pleraque, quæ præter id quod primum aluum deiciant, postea illam adstrictam relinquunt. Quam sanè prunorum facultatem etiam Brasauolus non perpenderit; Galenus tamen optimè nouit, & expertus est. Idcirco cum loco citato pruna Damascena sicca aluum ciere tradiderit, eadem etiam adstrictoria uel pollere, lib. II. de aliment. facultatibus his uerbis attestatur, Prunis æquè ac ficibus concessum est, ut uel exiccata utilia permaneant. Damascenis à Damasco Syriæ monte, in quo nascuntur, appellatis, prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs, quæ in Iberia, & Hispania proueniunt. Verum hæc quidem nihil adstrictionis præ se ferunt: nonnulla uerò Damascenorum uel plurimum. Probatissima in his sunt, quæ cum mediocri adstrictione, magna, laxa que sunt. At parua, dura, acerbaque & in cibo praua sunt, & uentri subducendo minus idonea. hæc Galenus. Ex cuius uerbis satis constare arbitror, nulla ferè ratione, nec nisi inualidis admodum argumentis Brasauolum adductum fuisse, ut hac in re Galenum ipsum accusaret, quasi Galenus omnino ignorauerit, quam sapores, quam odores, quam ceteræ denique non fructuum modo; sed & omnium ferè simplicium medicamentorum qualitates naturam, & facultatem sortitæ essent. De quibus omnibus adeo doctè, & copiose disputauit, ut parem unquam repererit neminem, ut omnibus perspicuum est ex suis primis quinque libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus accuratissimè conscripsit. Huic sententiæ æquè & rationibus accedit quoque communis medicorum experientia: nempe quod compertum sit, pruna Damascena laudatissima, ijs similia, quæ Galeno præferuntur, esu uentrem soluere non inefficaciter, adstricta aluo postmodum relicta, tamarindorum, & myrobalanorum modo. Sic igitur Galenum à Brasauoli reprehensione seruasse uolumus. Sed si Dioscoridem quoque tueri uelimus, nil aliud dicendum putauerim, quam quod pruna Damascena sicca aluum adstringere tradiderit, ut referuntur ad alia, quæ minus adstringunt: non tamen, quod uoluerit, ea esse deiectionis facultatis expertia. Porro pruna bilem deiciunt: proinde ea utiliter usurpant medici ad febres, aliosque biliosos affectus. Quin & seplastiarijs expetuntur: quippe qui ex ijs quotannis electaria, intinctus, liquoresque uarios parare consueuerint, quibus non modo sani gustu non ingrato delectantur; sed etiam qui languent, resocillantur. Habetur & in Aegypto prunus (ut Theophrastus est auctor lib. IIII. cap. IIII. de plantarum historia) insignis magnitudinis, fructum ferens natura, & magnitudine mespilis proximum; nisi quod rotundum nucleum habet. Florere incipit mense Iulio, fructum circa brumam perficit, nec folia dimittit. Qui circa agrum Thebanum habitant, propter arboris copiam fructum siccant, & osse exempto tundunt, offasque faciunt. Non dissi-

Prunorū consideratio.

Galenī tutela contra Brasauolum.

Prunorum usus.

10
20
30
40
50

Sebesten cōsideratio.

dent effigie à prunis, nec dissimili admodum sunt facultate fructus ij, quos officinae Arabes secute. SEBESTEN nominant, quiq; Græcis Myxa, & Myxaria uocantur. Quod etsi Dioscorides, & Galenus horum suis monumentis non meminerint; de ijs tamen à posterioribus Græcis, nempe Paulo, Aëtio, Psello, & Actuario frequens facta fuit mentio. Arbores feri in Italia ceperunt Plinij ætate: nunc uerò non ubique familiares, sed raris admodum hortis, & uiridarijs uirent. Arbor est pruno ualde similis, ei tamen magnitudine cedens. Cortex caudici candidat, ramis uerò uiret. Folijs comatur rotundis, ac firmis. Fructus adolefcunt exigui pruni magnitudine, nucleo intus triangulari forma, qui satis bacca proportionè respondet. Fructus maturitatem adepti, in atrium uirescunt, gustu sunt prædulci, ac lenta, tenaciq; pulpa. Ex qua Syri, & Aegyptij uiscum conficiunt, quod Venetijs Alexandrinum appellant, aucupijs commodissimum: Argumento sunt nuclei, qui in eo reperiuntur, color, & dulcedo, quæ gustatu deprehenditur. Pollent autem deiectionis facultate, non secus atque pruna, tam Græcorum, quam Arabum testi-

Fuchsij opinio reprobata.

monio: id quod etiam comprobatur quotidiana medicorum experientia. Tameſi contrarium ſenſerit Fuchſius medicus hac noſtra ætate celeberrimus: quippe qui ſuis in paradoxis cap. x xvii. ut forſaſſe in Arabes inueheretur, quos ubique ſerè odiſſe uidetur, nullam Sebeſtenis deiectionis eſſe facultatem contendit, quin potius ea adſtrictoria ui pollere. Sed longè diſſentit ab eo opinio noſtra, & uulgata, comprobataq; continua medicorum experientia. Quandoquidem quòd Sebeſtena aſſumpta in medicamentis alium cieant, teſtis in primis eſt Paulus Aegineta, qui libro vii. de ijs uerba faciens, ſic inquit. Myxa arboris fructus eſt, minor quidem prunis, facultate uerò conſimilis. Ex quibus Pauli uerbis elicitur, quòd ita uenirem molliant Sebeſtena, quemadmodum pruna. de quibus idem diſſerens eodem libro Galenum ſecutus: Pruni fructus, inquit, uentrem ſubducit, recens quidem magis, aridus uerò minus. Neq; huius rei neſcius Actuarius hæc pluribus commiſcet medicamentis, quæ bilem eiciunt, ut uidere eſt ſuo de compoſitione medicamentorum compendio. Eorum inſuper deiectionis alii facultatem maximè comprobant uulgaris experientia, clariffimum omnium lumen. Siquidem (ut iam millic experitus ſum) eorum pulpa drachmarum decem pondere deuorata, aut ad ſummum duodecim, eoſdem ſerè præbet effectus, quos Aegyptia ſiliqua caſtia uocata. His ergo rationibus, & auctoritatibus adducor, ut illam quoq; Fuchsij opinionem minus probem, quæ eſt, quòd electuarium de Sebeſten officinis dictum uentrem deiciat, non Sebeſtenorum facultate, ſed aliorum ſimplicium medicamentorum deiectionis ui prædicatorum, quæ ijs adduntur. Nam ſi id per ſe præſtant, ut oſtendimus, idem etiam alijs admixta præſtabunt. Quare, ut ingenuè dicam quod ſentio, non Fuchſius tantum, quem aliquin ſemper admiratus ſum, ut uirum doctiſſimum, & de medicina ampliſſime meritum; ſed plerique alij, nunquam adeò Græcis addicli eſſe deberent, ut prorsus à Mauritana familia deſeſcentes, nonnunquam & rationes, & experimenta, firma noſtræ artis, & ueritatis præſidia, cogantur deſerere. Sed ut eò noſtra reuertatur oratio, unde diuerſerat, dicimus auctoritatibus, & experientia freti, Sebeſtena deiectionis uim habere. Quocirca utiliter dantur ex bile ſcibricantibus,

ZIZYPHA.

Zizyphorum conſideratio.

Auicennæ de ſenſio contra Fuchſium.

atque (ut auctores ſunt Paulus, Aëtius, Psellus, & Actuarius) lingue aſperitatem mirificè leniunt: quin & pectori, atque tuſſi opitulantur: uentris tuncas pellunt: urinae ardoribus à bile, uel ſaſa pituita prouenientibus maximam opem præſtant. Ceterum quoniam Sebeſtena nobis ZIZYPHA, quæ officinis Iuubæ dicuntur, in montem reuocantur, eim eorum Dioscorides uſquæ, quod extet, meminerit, duximus non fore quidem ab re, hic id de eorum uiribus diſſerere, quod à Galeno, qui ea Serica nominat (ſi tamen Serica eſſe Galeno Iuubas aſſerere liceat) libro xi. de alimentorum facultatibus proditur, ubi ſic ait. Ne his quidem, quid ad tuendam ſanitatē, morboſue proſtigandos ualeant, teſtis eſſe poſſum. Nam ab inſolentibus, ac eſſranatis pueris, & mulieribus cibo duntaxat expetuntur. Exiguum præbent alimentum, difficile concoquuntur: ideo ſtomacho non ſunt utilia. Eandem ſententiam ex ipſo Galeno ſumptam reddidit Auicenna, cui tantum illud addidit, quòd ea ad pectoris, atque pulmonis uitia conſerant, & quòd quidam (ut ferunt) eim maximè renum, tum etiam ueſicæ affectibus prodeſſe cenſeant. Verum quoniam (ut diximus) ſcribit Galenus, nullam ſe adinueniſſe in Sericis facultatem ad corporum aſſectus curandos, hinc capta occasione Fuchſius iterum digladiatur, honeſto quidem ſtudio, non modò cum Auicenna; ſed etiam cum cæteris Arabicæ familie auctoribus, aſſerens id omne, quod de zizyphis Arabes ſuis monumentis commendant, omnino falſum eſſe, & à ueritate alienum. In quo tamen ſi uitiū aliquod Mauritani adſcribendum eſt, illud quoque Græcis poſterioribus adſcribendum erit. Quandoquidem conſtat, Actuarium & Græcū, & medicum peritiſſimum ſuo de compoſitione medicamentorum uolumine, zizypha ad pectoris uitia compoſitis medicamentis compluribus admixcere, ubi ſcilicet ex calidiorum humorū redundantiæ morbus emerſerit: item eandem in his uſurpare, quæ bilem deiciunt. Quod & Nicolaum Alexandrinum in ſuis compoſitis medicamentis,

mentis, persæpe fecisse comperio. Ideoq; nil mirum, si ad hæc omnia prestare zizypha tradiderit Auicenna: namq; suo lentore, ac sua, qua agrè permeant, crassitie (ut rei ueritas adstruit) sanguinem crassum reddunt, qui flauæ bilis redundantia tenuior, quam par sit, redditur. Cum itaque tradat Auicenna, zizypha & pectori, & pulmone prodesse, non temerè quidem eum locutum esse crediderim (ut fortasse aliqui putant) sed illud ea ratione scripsisse, ut in morbis tantum calidis, & acutis intelligendum esset, in quibus medici utiliter zizyphis uti possint & debeant. Id quod eius uerba aperte indicant, cum dicat, quòd sanguinem incrassant. Neque enim erat Auicenna adeò ignarus, ut datis iam præmissis nesciret subinde conclusionem inferre. Sed certè pulchrum, atque tutum esse iudico, quòd quandoque cum mortuis luctemur. Et quoniam (ut sepe antea polliciti sumus) nulli medicorum scèta, nec huic magis, quam illi noster animus erit addictus, sed ueritati propagandæ, addam ex prædictis rationibus cum Auicenna, eos, meo quidem iudicio, labi, ac falli, qui zizyphis sanguinem expurgari, ac abstergi contendunt, quiq; ea ijs commiscant medicamentis, quæ pectoris affectibus frigiditate obortis parari solent, ut recentiorum nonnulli: qui zizyphis nulla eorum habita ratione ad quòduis pectoris uitium indifferenter utuntur, & plerunq; cum maximo egrotantium discrimine. Ceterum an Galeno Serica zizypha sint, dubitandum sanè fuerit, eion aliud Plinio fuisse reperiantur lib. xv. cap. xiiii. ubi sic habet. Aequè peregrina sunt zizypha & tuberes, quæ & ipsa non pridem uenere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria Sextus Papinius, quem consulem uidimus, primus utique attulit, diui Augusti nouissimis temporibus in castrorum aggeribus sata, bacis similia, quam malis: sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & tectam syluæ scandunt. Tuberum duo genera, candidum à colore Sericum dictum. Et libro xvi. cap. xxv. Ab anygdala, inquit, proximè florent armeniaca, dein tuberes, & præcoces: illæ peregrinæ, hæc coactæ. Item libro xvii. cap. x. Et zizyphæ ait, grano seruntur mense aprili. Tuberes melius inseruntur in pruno syluestri, & malo cotoneo, & in calabrice, ea est spina syluestris. hæc Plinius. Columella tamen tuberum nisquam, quod legerim, meminit, sed zizyphorum libro ix. cap. iiii. duo tradidit genera, quòd harum floribus maxime delectentur apes, nempe rutilum, & album. Quo fit, ut suspicandum sit, Plinij codicem hoc in loco deprauatum esse. Illud suspicionem auxit, quòd inter Arabes Auicenna, & inter Græcos recentiores Symeon Sethi, duas zizyphi species scriptis mandauerint, & quòd tamen in Plinio una tantum legatur zizyphus. Verùm cum Actuario, Nicolao Myrepsico, & Symeoni Sethi ζίζυφα, ζίζυφα, καὶ ζιτζίφα (tot enim modis scripta inueniuntur) ea esse uideantur, quæ Galeno serica, eademq; Auicennæ, Serapioni, alijsq; pluribus Mauritanis, mihi quidem statuendum uidetur, Galeno serica non aliud designare, quam zizypha. Ex his præterea omnibus maximum esse argumentum crediderim, in Plinio hic subesse mendam, & illi de zizyphis id adscribendum esse, quod de tuberibus deprauatè fortasse legitur. Fructus pruni, qui κοκκύμηλα Græcis, Pruna Latinis appellantur: Arabibus, Anas, Auas, seu Agias: Italis, Prune, & Succine: Germanis, Praumen, Pflaumen, & Kriechen: Hispanis, Prunas, Andrinas, & Amexas: Gallis, Prune. Fructus uerò, qui Græcis recentioribus, μύξα, μύξα, καὶ μύξαια, Latinis similiter Myxa, & Myxaria, atque etiam Sebestena Mauritanorum imitatione dicuntur: Arabibus, Sebesten, Motheica, Muleita, & Mokaita. Vulgo & officinis, Sebesten: Gallis, Sebeste. Fructus præterea, qui item recentioribus Græcis ζίζυφα καὶ ζιτζίφα, & Galeno σπρίνα, Latinis Zizypha uocantur: Arabibus, Hunen, Zufalzel, seu Hanab: Officinis, Iuiubæ: Italis, Giuggiole: Germanis, Rotburstbeerle: Hispanis, Azufcisa: Gallis, Iuiubes.

Nomina.

ARBVTVS.

Κόμαρος. ARBVTVS. CAP. CXXXVIII.

ARBVTVS, siue vnedo, arbor est cotoneæ malo non dissimilis, tenui folio: cuius fructus pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo. huic memæcylo cognomen est. Maturus aut flauet, aut rubescit: in esu acerofus, stomacho aduersatur, capitisque dolorem mouet.

ARBVTVS in Hetruria frequentissima prouenit, ubi uel per hyemem perpetuis uirescit frondibus. Hæc etsi Dioscoridi reddatur malo cotoneæ adsimilis, magis tamen putauerim, ab eo arboris proceritatem representari cotoneæ, quam folia, & caudicis corticem. Vel deprauatus fortasse (ut magis suspicor) est hoc in loco Dioscoridis codex: quandoquidem Serapio, Dioscoridis ipsius testimonio, Arbutum non describit in uniuersum cotoneæ malo similem, sed eam tantum proferre folia malo cotoneæ minora. nec scribit tenuia habere folia, ut uulgata habet Dioscoridis lectio. Siquidem, ut palàm est, Arbuti folia in-

Arbuti consideratio.

o 3 sunt

sunt laurinis, & iligneis crassiora. Meminit Arbuti Theophrastus libro 111. cap. XVI. de plantarum historia, sic inquiens. Arbutus, quæ pomum cibo idoneum ferat, magnitudine non nimium præstat: corticem tenuem, tamarici similem habet, folium inter ilicem, & laurum: floret mense iulio. Flores singulari appendice parte postrema racematim coherent, specie quisque myrto oblongo similis, & magnitudine tantus: non foliatus, concauus, tanquam ouum exalptum, ore aperto. cum autem defloruerit, retinaculum perforatur: quodq; defloruerit, tenue, sicut uerticillus circa fustum. Fructus anno integro maturefcit, ut simul hunc haberi, atque alterum flore sponderi contingat. hætenus Theophrastus. Quæ in Hetruria nascitur, folia profert laurinis, iligneisue similia, breuiora tamen paulo, crassioraq; colore potius pallido, quam uiridi, in ambitu ubique ferrata, rubra per medium excurrente costata. Caudex cortice uestitur subrubro, aspero, squamosoq; a quo rami prodeunt rubentiores, ac leuiores. Floret mensibus iulio, & augusto, floribus candidis, paruis, lilij conuallij uocati figura, racematim dependentibus. E quibus fructus gignuntur rotundi, sorborum ferè magnitudine: qui primo exortu uirent, deinde flauescunt, maturi uerò rubent, aspero tactu, nullo intus osiculo, fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his insipidus, simul & austerus: quinciam dum eduntur, linguam, & palatium stimulant acerosa quadam substantia, qua exterius conteguntur, ita ut planè acerofi uideantur. His maxime delectantur turdi, & merule. Quo fit, ut hyeme, quo tempore ipsa poma maturitatem sentiunt, eiusmodi aues inibi laqueis, retibus, alijsq; aucupij generibus facile capiantur. Arboris folia coriarijs expetuntur. Sunt qui credant, arbutum maximam opem præstare aduersus pestem. Quamobrem aquam, quæ ex folijs extracta sit, admisto offe in cerui corde reperto, ubi statim morbus inuasit, magno (ut ipsi aiunt) iuuamento ægrotantibus exhibent. Arbuti meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi paucis inquit. Arbutus arbor ipsa qualitate acerbâ unâ cum fructu est. eum memolum nuncupant. Est autem hic, & infensus stomacho, & capiti dolorem inferens. Huius arboris nomen Græcum est ἄρβυκος: Latinum, Arbutus: Arabicum, Hatiladib: Italicum, Albatro: Hispanis, Madronho, aut Madromeiro: Gallis, Arbouces.

Arbuti usus, & uires.

Nomina.

Ἀμυγδαλαί.

AMYGDALAE.

CAP. CXXXIX.

Amygdalorū consideratio.

Amygdalorū uires ex Gal.

AMYGDALAE tam dulces, quam amaræ fructus sunt ubiq; uulgò notissimi. Differunt tamen inter se: nam amaræ maiore excalfaciendi, exiccandiq; facultate præditæ sunt, quam dulces. quo fit, ut etiam dulcibus longè præferantur ad crassos, pituitososq; humores expectandos. Galenus dulces paucis perstringens libro 11. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Amygdalæ nihil prorsus adstrictoriæ facultatis sortitæ sunt: sola enim extenuandi, atque abstergendi uir pollut: qua tum uiscera purgant, tum humorum è pulmone, ac thorace exereatus moliantur, ac promouent. Et de utroque Amygdalarum genere differens libro VI. simplicium medicamentorum, primò amaras, deinde dulces profequitur his uerbis. Amygdala, quæ quidem palàm amara sunt, omnino extenuandi uim possident: quod & qualitas ipsa indicat, & experientia comprobat. Ac de amara quidem qualitate in quarto horum commentariorum proditum est. Ceterum duo experientiæ exempla proponi

AMYGDALAE amaræ radicum tritarum decoctum uitia cutis in facie corrigit. Illitæ nuces idem munus præstant: menses admotæ ciunt: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti, aut temporibus cum aceto, uel rosaceo: epinyctidas sanât ex uino: item putrescentia ulcera, & quæ serpunt, & morsus canum cum melle. Earum autem esu dolores finiuntur, aluum emolliunt, somnum faciunt, urinam cient: contra sanguinis reiectiones cum amylo, † & mentha assumuntur: renum uitijs, & pulmonum inflammationibus ex aqua in potu, aut eclegmate cum resina terebinthina dantur: calculosis, difficilique urinæ in passo auxiliantur: & illinctu cum melle, & lacte hepaticis, tussi, & inflationibus coli, nucis auellanæ magnitudine. quinis, septenisue præsumptis, ebrietatem non sentiunt potores. Vulpes si cum quadam esca eas uorauerint, emoriuntur. Gummi eius calfacit, & adstringit: reijcientibus sanguinem, potum auxilio est: impetigines, quæ summum corpus occuparunt, illitum cum aceto tollit: tussi uetustæ cum diluto uino potum medetur: calculosis cum passo bibere prodest. E nucibus Græcis, dulces cibo idoneæ, sed multò minus ualent in remedijs, quàm amaræ: attamen extenuant, urinam ciunt. Recentium seu cum suo putamine, humida stomachi uitia emendantur.

AMYGDALAE tam dulces, quam amaræ fructus sunt ubiq; uulgò notissimi. Differunt tamen inter se: nam amaræ maiore excalfaciendi, exiccandiq; facultate præditæ sunt, quam dulces. quo fit, ut etiam dulcibus longè præferantur ad crassos, pituitososq; humores expectandos. Galenus dulces paucis perstringens libro 11. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Amygdalæ nihil prorsus adstrictoriæ facultatis sortitæ sunt: sola enim extenuandi, atque abstergendi uir pollut: qua tum uiscera purgant, tum humorum è pulmone, ac thorace exereatus moliantur, ac promouent. Et de utroque Amygdalarum genere differens libro VI. simplicium medicamentorum, primò amaras, deinde dulces profequitur his uerbis. Amygdala, quæ quidem palàm amara sunt, omnino extenuandi uim possident: quod & qualitas ipsa indicat, & experientia comprobat. Ac de amara quidem qualitate in quarto horum commentariorum proditum est. Ceterum duo experientiæ exempla proponi

proponi satis est, unde uim eorum possis discere. Siquidem ephelin expurgant, & excretionibus ex pectore, pulmoneq; crassorum, lentorumq; humorum impendio conferunt. Porro hæc ostensa sunt genere quidem incidentis, specie uero extergentis esse facultatis. Quin & quod per accidens facultatem item habeant ab obstructione liberandi, & ipsum supra demonstratum est, sed & experientia monstrat: nam in iecore crassorum, uiscosorumq; humorum in extremis uasis impactorum obstructiones abunde expurgant, expediuntq;. Quin & laterum dolores ab huiusmodi causa natos, & lienis, & coli, & renum sanant. Porro & ipsa arbor uniuersa similem sortita uim est. Nam huius radices coctæ, atque illitæ ephelas purgant. Quotquot uero sunt amygdala dulcia, & ipsa leuiculam amaritudinem possident, quæ tamen dulcedine superante occultatur: ceterum id temporis spatium clarum fit. Demonstratum autem retrò est, qualitatem dulcem moderatè esse calidam. hæc Galenus. Amygdale, ut Theophrastus, & Plinius prodidere, ex amaris dulces fiunt, si circumfisso stipite, & ab ima parte circumforato, destuens undique humor abstergatur. Et contrà, dulces amarescunt, si primo germinatu tenellæ arbores à pecore decacuminentur. Amygdale (ut etiam tradidit Galenus) non multum suppeditant alimenti: quanquam eis plerique utuntur & ad roborandam uenerem, & ad reficiendas uires. Hæc ut Græcis ἀμυγδαλα, ita etiam Latinis Amygdale uocantur: Arabibus, Lauz, Kauz, seu Lauzi: Italis, Mandorle: Germanis, Mandelkern: Hispanis, Almendras: Gallis, Amandes.

Nomina.

† In uulgatis Græcis exemplaribus hic non legitur καὶ ἄνθος μῦρον, id est, & mentha. Verùm dictionem hanc uertit Marcellus ex antiquis codicibus, quos habuisse testatur. eam quoq; & Oribasius, & Serapio ex Dioscoride transcribunt. Quæ ut ueræ Dioscoridis lectioni adstipulantur; ita hoc loco mentham addendam esse putauimus.

20 ΠΙΣΤΑΚΙΑ. PISTACIA. CAP. CXL.

PISTACIA, quæ constat in Syria gigni, pineis nucibus similia sunt, & stomacho amica. Trita cum uino contra serpentium ictus profunt, siue edantur, siue bibantur.

PISTACIA.

STAPHYLODENDRON.

PISTACIA, quorum est communis in officinis usus, ex Syria Venetias importari solent. Quæ & Syria (ut Plinius auctor est) Lucius Vitellius censor in Italiam primus intulit, cum legatus in ea prouincia fuisset, nouissimi Tyberij Cesaris temporibus. Horum arbores Venetijs, Caietæ, Neapoli, & in alijs Italiae locis uidimus, folijs lentisci maioribus, colore ex uiridi in luteum inclinante, ac eodem ordine extremis ramusculis emergentibus, e quibus racematim suis quæq; pediculis pendent pistacia. Hæc (ut libro 11. de alimentorum facultatibus scriptum reliquit Galenus) parum præbent alimenti; tametsi infarctas humore iocineris uias expediant, & à uitijs liberent. Porro an stomacho noxia sint, an utilia, an aluum molliant, an adstringant, nullum huius rei certum habere testimonium scribit

Pistaciorum confid.

Pistaciorum uires ex Gal.

scribit Galenus. Cuius sententiae refragatur Auicenna, qui eum palam, & nominatim Galenum refellere nollet, libro secundo hac dicendi ratione utitur, his ferè uerbis. Inquit quidam, non inuenio, quòd Pistacia stomacho prosint, aut sanè officiant. Ego autem dico, quòd nauseam discutiunt, & uentriculi os roborant. Argumento est subamarà, subausteraq; qualitas, quæ gustu in ijs deprehenditur. Hac igitur ratione fructi medicorum nonnulli, non modò ad iocineris infarctus Galenum secuti pistacia exhibent; sed ad iecur ipsum, uentriculumq; roborandum, ea tam cibis, quàm medicamentis immiscent. quin & ad conciliandam uenerem, & ad pinguedinem inducendam macie, & marasmo affectis commendant. Quibusdam in locis pistaciorum syluestrium nomine appellantur cuiusdam arboris fructus, quam Plinius libro, & capite XVI. STAPHYLODENDRON nominat, etsi à pistacijs effigie, & sapore plurimum distideant. Planta hæc humilis est, folio sambuci, materie admodum imbecilli, floribus albicantibus, racematim dependentibus, quemadmodum & fructus: qui folliculis prouenit, rursò colore, ciceris effigie, maior tamen: in quo subirens nucleus includitur, sapore dulcis, sed nauseam commouens. Sapore pistacijs similes sunt Pinet nuclei, qui in strobilis includuntur. Hi enim (ut loco citato tradidit Galenus) corpus alunt, bonum procreant succum, sed crassum; tamen si ægrè concoquantur. Verim, si Auicennæ etiam credimus, digerunt, leniunt, resoluunt, ac impinguant. Prosunt præterea pulmonum uitijs, purulenta excreantibus, & tussi molestatis: sed priusquàm edantur, aqua calida macerare eos oportet, alioquin uentriculum lædunt. Semen augent, & uenerem excitant. Renes, & uescicam non modò expurgant; sed etiam roborant, eorumq; ulcera prohibent. Vrinæ stillicidio opem mirificè præstant. Quam ob causam strobilini nuclei apud recentiores medicos in frequentissimo habentur usu ad huiuscemodi affectus. Quæ nucs Græcè ΠΙΣΤΑΧΙΑ, Latine quoq; Pistacia, & Pistacea appellantur: Arabicè, Pistech, aut Feastuch: officinis & Barbaris, Fistic: Italis, Pistacchi: Germanis, Vuelsch Bimpernußlin: Hispanis, Alhocigo: Galis, Pistaches.

Staphylo-
dron.

Nuclei pinei
uires.

Nomina.

Κάρυον βασιλικόν. NVX IVGLANS. CAP. CXLI.

Nucum Iuglandiū consideratio.

Iuglandiū uires ex Gal.

NV CES Iuglandes, quas nonnulli Perficas uocant, sunt difficiles concoctu, stomacho inutiles, biliosæ, capitis dolorem inferentes, tussientibus inimicæ: uomituris tamen ieiunis in cibo aptæ. Cum ruta uerò, & caricis præsumptæ, & à summo cibo, uenenis resistunt, nec minus si à ueneni hauustu comedantur: largius esitata, tineas latas pellunt: illinuntur mammarum inflammationi, abscessibus, luxatisque, cum mellis exiguo, & ruta: cum cepa autem, sale, & melle, canis, hominisque morfui proficiunt: tormina, cum calyce suo perusta, & umbilico admota, sedant. Putamen combustum, tritumque in oleo, & uino, infantium capite peruncto, nutrit capillum, alopecias replet. Siftunt menses nuclei uiti, si triti ex uino admoueantur: iisdem è ueteribus illiti carbunculis, gangrænis, & ægilopijs medentur: alopecijs commanducati, & impositi præsentis sunt remedio.

Nucibus tussis oleum exprimitur. Recentiores stomacho innocentiores sunt, utpote suauiore: itaque allio mistæ eximunt acrimoniam. liuores in corpore illitu tollunt.

NV CES Iuglandes, quæ in communi sunt usu, itemq; arbores, à quibus eduntur, omnibus uulgo in Italia notiores sunt, quàm ut à nobis representari debeant, cum nulla arbor Nucubiq; frequentius occurrat. Hæc Latine Iuglandes, quasi Iouis glandes interlitis literis appellantur. Quo nomine primo mundi æuo eas appellatas esse, plures tradidere auctores. Quippe cum homines primùm glandibus tantùm diu uictitassent, inuenta tandè arbore, quæ nucs ferebat, degustato nucleorum sapore, horumq; dulcedine mirum in modum allecti, nucs Iouis glandes ob excellentiam appellauere. De ijs differens Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ita scriptum reliquit. Nucis arbor tum in folijs, tum in germinibus adstrictionem quandam possidet: cæterum euidentem, multamq; in nucis putamine recenti pariter & secco. proinde eo tinctorum quoque uti solent. At nos eius expressi succo similiter, ut mororum, & ruborum in melle decocto, uice stomachici medicaminis utimur, & ad omnia reliqua adhibemus, ad quæ modò dicti succi conuenire censentur. Porro nucis ipsius id, quod edendo est, oleosum est, & tenue: itaq; ob id etiam facile exprimitur, & quò diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere liceat. Tunc sanè admodum fit per halitum euaporatorium. Itaque quidam eo gangrænas, & carbunculos, & ægilopas sanant, ac nonnulli ad νευρότρωτα, hoc est, neruorum uulnera utuntur. Et libro II. de alimentorum facultatibus sic inquit. Habet Iuglans & adstringentis qualitatibus non exiguum, quæ temporis processu marcescit, degenerante tota eius substantia in pinguem succum, adeò ut cibo prorsus fiat inidonea, quòd ueteri oleo, sua pinguitudine

Iuglandiū uires ex Gal.
Pistacia
Pistacia
Pistacia
Pistacia